

Peter Stopar

Kave, kavice, kofetki

Prešernova družba, Ljubljana 1989

Nedvomno je, da si je prvenstvo v obsegu naklad med slovenskimi založbami izborila Prešernova družba. Potem ko je v letu 1987 v 54.000 izvodih izdala Mazzinijeve *Drobtinice*, pisane v jugobalkanski varianti Bukowskega, jih je sedaj z naklado 60.000 izvodov kvantitativno prekobil Stoparjev roman *Kave, kavice, kofetki*. Oba romana pa družita tudi bolj ali manj nestatistično dejstvo, da predstavljata prvi večji projekt obeh avtorjev in da jima je »ugledna žirija« podelila tudi častno nagrado.

Ob vprašanju fabulativne sorodnosti pa so možne primerjave med obema literarnima deloma pretrgane. Stoparjeve *Kave, kavice, kofetki* so že po naslovu in z junakom Janezom v osredju, ki je melanholičen izobraženec, namreč tipično slovenske. Zgodba temelji na podobi uslužbenca, ki je razpet med dopoldanskim delovnim časom, ki ga zapolnjujejo spogledovanja s sodelavkami ob kavicah in intimne telefonade o preživetih dogodkih prejšnjega popoldneva, na eni strani ter med družinskim življenjem na drugi. Pripovedovalčev paradoks je v tem, da hoče tej ustaljeni formuli iz »življenja izobraženstva in administrativnega osebja« vsaj deloma ubežati. Zato Janez v odnosu s sodelavko udejanja »resnično potrebo po prijateljstvu« (vendar je njuno razmerje v romanu precej nemotivirano), z ženo pa živi v zelo svobodni zakonski zvezi, brez otrok in v raznolikih bivanjskih okoljih. Vendar se zakonska zveza razblini v kar tipično slovenskem sklepu – v ločitvi. Zaradi fantazme o potrebi po prijateljstvu pa romanopisec glavnega junaka prisili v moralizirajoča razpravljanja, ki imajo sicer širok vsebinski razpon – od abortirančkov in položaja nezakonskih otrok do govoricenj o ženskah in nočnem dvigu pohotnosti pri moških –, a rušijo realističen potek pripovedi. V trenutkih osamljenosti junak tudi pretirano zahaja v monologe o socialni odtujenosti stanovalcev v sodobnih stanovanjskih kompleksih ali v evforična spoznanja o minljivosti portugalške pomorske moči ob obisku Lizbone. Na vseh teh mestih je roman najšibkejši. Izrazno moč romanopisec dosega zlasti v opisih erotičnih prizorov in v verističnih popisih odnosov med zakoncema ter med člani njunih družin. Prednost Stoparjevih *Kav, kavic, kofetkov* je v tem, da je

roman eden redkih primerov slovenskih literarnih del iz bolj ali manj »meščanskega življenja slovenskega izobraženstva« (v samoupravni terminologiji definiranega kot »občani«) v osemdesetih letih našega stoletja, če takšno literarno kategorijo sploh lahko uvedemo. Prizorišče je za razliko od Mazzinijevih *Drobtinic* daleč proč od socialne bede, ki jo skriva okolje jeseniške železarnе, in tudi daleč od »kmečkega ali delavskega literarnega toposa«, prevladujočega v slovenski knjižni produkciji.

V kontekstu sodobne slovenske proze mladih ustvarjalcev se Stoparjev roman veže na tisti njen del, kjer tok literarnega dogajanja usmerjajo ženske. »Ah, spet te *Moje ženske!*« bi verjetno zavzdihnili z Martom Lenárdičem. Vendar pa te v Stoparjevi literarni stvaritvi zdaleč ne dosegajo ženskega bogastva Lenárdičevih kratkih proznih besedi. Navsezadnje imajo vse tri osrednje ženske, ki so usodne za Janezov potek življenja, tudi eno samo ime – Katarina, v skrajšanih variantah Kika za junakovo prijateljico in Katka pri njegovi ljubici. Med njimi je »femme fatale« vsekakor junakova žena Katarina, to potrjuje tudi podnaslov romana – »Pot okoli Katarininega sveta«. Stopar razvija temo zvestega, ljubečega moža, ki v stilu aristotelovske anagnórisis ugotovi, da je bil varan, in skuša najti izhod iz položaja, v katerem se je znašel zaradi izgube Ženske. V najnovejši literarni produkciji problem prevaranega zakonca tematizira tudi Jani Virk v romanu *Rahela*. Razočaranega junaka obeh romanov pa iščeta izhod v neki novi ženski, ki je tako razkrita kot nepogrešljiv »mračni« predmet poželenja«. Razlika med njima je v tem da Virkov junak Samo izve za prevaro v trenutku, ko kot »corpus delicti« najde kondom v zakonski postelji. To omogoča sintetično gradnjo pripovedi z izjemo pripovednega okvira, v katerem se stapljata začetek in konec. Janez pa vzrok ženinega odtujevanja odkriva postopoma z metodo miselnega analiziranja preteklosti, zato je struktura Stoparjevega romana sintetično-analitična. Dogodki, katerih fabulativni začetek bi lahko zamejili z opisom srečne zakonske zveze in s srečanjem s prijateljico Kiko in konec s stanjem junaka dve leti po ločitvi, kar časovno sovпада s Kikinim odhodom, se sicer vrste po kronološkem zaporedju, vendar pa je njihov razvoj znova in znova presekan z asociativnim prehajanjem s sedanjega na neki pretekli dogodek. Postopek asociacij pa v Stoparjevem romanu ne preraste v modernistični asociativni model – v roman »toka zavesti«. Še zmeraj je t́elos pripovedi individuum, glavni junak Janez, čigar duhovne kvalitete so zaradi prvoosebne pripovedovalca toliko bolj očitno narcisoidne. Njegovi idealni podobi se romanopisec sicer upre z Janezovo izjavo: »zavedal sem se svoje nepomembne zunanosti«, vendar pa ta manko zapolnjuje z neprestanim poudarjanjem junakovih intelektualnih zmožnosti, včasih že kar v stilu marksistične zahteve po »vsestransko razviti osebnosti«. Tako »mimogrede« izvemo, da je Janez že končal podiplomski študij, da je spoznaval svet na tipično študentskih popoto-

vanjih, da je svoje delovne izkušnje nabiral v ugledni mednarodni službi na ekvatorju, kjer je seveda spet na njemu lasten način doživljal Afriko, da ima za seboj že uspešen projekt, ob katerem je njegovo kreativnost žal zatrla podkupljiva birokracija. V skladu s svojim »imagem« junak posluša samo klasično glasbo – v dokaz navede tudi nekaj najbolj zvenečih imen svetovnih skladateljev. Nazadnje junak tudi povsem odkrito prizna, da se uvršča med intelektualce, ko v prizadetosti zaradi zaprtja mej poudari, da je s tem veliko izgubil, saj so zanj potovanja »nujna intelektualna potreba po spremembah«. Samozavesti Stoparjevi glavni romaneskni osebi torej ne manjka, zato tudi uspešno prestaja ločitveno krizo, čeprav se rešitve v podobi prijateljice in ljubice na koncu izkažejo kot fikcija, kot plod junakove domišljije ob že kar nešteti kavicah v zmeraj isti restavraciji.

Zaključek romana ostaja torej odprt. Zaradi omembe depozita je še bolj natančno moč določiti njegov dogajalni čas. Ta pada v začetek osemdesetih let, v čas ženske oblasti v jugoslovanski vladi, ko je tisoč lotosovih cvetov jugoslovanskega socializma že pričelo veneti. Slovenci pa od takrat še zmeraj abortirajo, se ločujejo, hrepenijo po prijateljstvu in o tem tudi bolj ali manj uspešno pišejo romane. Ob kavici se bodo tudi Stoparjeve *Kave, kavice, kofetki* kar prilegle.

Ignacija Fridl